

Levelező távképzés „7”

A VE-GA kiindulópontjai a tudatos közösségfejlesztéshez:

Bevezető:

Talán itt van a legjobb helye leírnom valamit.

Alapvetően egy lusta és konzervatív ember vagyok. Igaz viszont rám is az a mondás, hogy „a lustaság az ember igazi mozgatórugója”. Ha helyzetbe kerültem – jellemzően vagy hülyeségből és/vagy mert helyzetbe hoztak – akkor mindig azt néztem, hogy hogyan úszhatom meg a legegyszerűbben úgy, hogy azért a tükörbe is nyugodtan nézhessek.

Mivel egészen kicsi korom óta nagyon szerettem olvasni/magamtól tanulni, reflex-szerűen mindig azt néztem meg, hogy hasonlóval találkoztam-e már? Ha nem, vagy nem pont ilyen szituációval, akkor megnéztem, hogy akad-e erre valami plusz olvasnivaló vagy film? Ha nem akadt, vagy pedig még mindig hiányérzetem volt, akkor elővettem a magam kútfejét, hogy mit is lehet erre kitalálnom?

Ez pl. közösségi ügyekben úgy ment, hogy azonnal „A Pál utcai fiúk”, meg a „Timur és csapata” jutott az eszembe, meg hasonlók. Ehhez képest az irodalomban – és filmen – Makarenkó „pedagógiai regényei”, „Az új ember kovácsa”, meg az „Igor és társai” voltak számomra a csúcs. A hab a tortán pedig mondjuk Jefremovtól „Az Androméda-köd” című sci-fi.

Felnőtt koromban már elszörföztem a pedagógiai szakirodalmakban is, amik közül a kedvenceim mindmáig a pedagógusokat oktató tankönyvek.

Azt elmondhatom Nektek, hogy a közösség ügyében hihetetlen mennyiségű mindenféle található. Ehhez képest olyan, ami konkrétan használhatónak bizonyult a hétköznapi magyar valóságban, egy darab se. Ha pedig abból a szempontból nézzük ezt, hogy hogyan lehet egy közösséget egyáltalán létrehozni (a létrejövetelét segíteni) illetve fejleszteni (a fejlődését segíteni), nos arra egyetlen igazán épkezláb „módszert” sem találtam.

Nem volt mit tennem, az összes meglévő munícióm magamon „átszűrtem” „feldolgozásával” ki kellett találnom egy megfelelőt. És ki is találtam azt, ami itt a képzés újabb tárgya. Konkrét kritikát erre máig nem kaptam, de finnyázni finnyázták elegen és eleget. Ez viszont nem érintett meg, mert a „pudding próbája, ha megeszik”. Márpedig ez a szisztéma működött és működik.

I. kifejtési szint:

Ha létezik a VE-GÁ-nak valamiféle kiemelt anyaga, az „A VE-GA Gyermekek és Ifjúsági Szövetség kiindulópontjai a tudatos közösségfejlesztéshez”. Ez megtalálható a VE-GA honlapjának „Könyvtár”-ában, „Vegalógia” címszó alatt, a hozzátartozó „A közösségfejlesztés vázlatos rendszere” című ábrával.

Nincs értelme ezt itt taglalnom. Ez egy VE-GA „kötelező” és mit sem változott az elmúlt évtizedek alatt. Ezért önmagában is figyelemre méltó. Vegyétek tehát elő! (Belőle Rátok mosolyog a 30 éves Korom Pali, miközben ott nyüzsög mellette az állandóan „csivitelő” és mindössze négy éves Annamária.)

Hogyan és miért is készült ez?

1989 tavaszán kaptam egy fizető (!) felkérést. Fejtsen ki a közösségfejlesztési módszeremet abban a tudatban, hogy ez számítógépre fog kerülni. A „megrendelő” igényei szerint, célszerűen felbontottuk a témát fejezetekre és meg is vitattuk, hogy egy külső olvasónak is érthető legyen. Tartalmilag azonban ez már 1983-ban megszületett.

A megszületésének két oka volt.

1. Egyrészt az, hogy sokan kezdtünk lenni és már **nem lehetett a helyzeteket úgy kezelni, hogy mindenkivel, mindig külön törődünk** – bár a személyes igényeinknek ez felelt meg Anikóval.

Ugyanakkor az általunk ismert csoportkezelési módok egyszerűen nem feleltek meg nekünk. Például az Úttörő és a KISZ szervezetben automatikusan használták az iskola, a kollégium és a munkahely szervezetét illetve háttereit, amire nekünk se lehetőségünk, sem igényünk nem volt.

2. Másrészt a különféle mozgalmi megfogalmazódások – különösen a „Dialógus”, mint az első jelentős ellenzéki ifjúsági mozgalom – megmutattak egy mindenütt jelenlévő sajátos gondot.

Azt, hogy egészségtelen az, az egyenlőségi elvre épülő emberi szerveződés, amiben egyesek felnőtt politikai célokkal vesznek részt, mások viszont alapvetően „csak” azzal az igénnyel, hogy foglalkozzanak velük – és ezért akár politikai dolgokba is bevonhatóak. A felnőttek legalább értették is, hogy miért „szakadt rájuk a plafon”, tizenévesek sorának élete azonban úgy ment tönkre, hogy semmit nem értettek az egészségből.

Olyan konzekvens szisztéma és gyakorlat kellett tehát, ami már előre biztonsággal kezelte ezeket a súlyos problémákat.

Közben felmerült az a gond is, hogy végül is miről szól az, amit mi együtt csinálunk – és ami miatt jelentős mértékben választanak minket fiatalok akkor is, ha ezt nem is tudják.

Ehhez nekem is meg kellett értenem valamit. Azt, hogy amit a magunk által sem igazán tudottan, de nagyon hitelesen képviselünk, az önmagában is oka annak, hogy ragaszkodnak hozzánk fiatalok.

Fontos persze a nélkülözhetetlen, személyre szóló törődésünk. Ennek azonban része és külön is fontos az, hogy mint egy markáns „ideológiával” élő felnőtt emberek törődünk velük. Az általunk nyújtott otthonosságnak az volt az alapja, hogy mi magunk egyértelműen otthon voltunk az egyébként nagyon zűrzavaros világban.

Ezért a közösségfejlesztési elméletemben, módszertanomban és gyakorlatomban találok össze először az a két dolog, ami eddig teljes mértékben függetlennek látszott egymástól – legalábbis addig így éltem meg. Az a két dolog a mások gyerekeivel való törődés – mert ez jól esett – és a „filozófiám”, aminek eleddig semmi más oka nem volt, minthogy szerettem ilyesmivel „tökölni”. A honlapunkon lévő dolgozat így lett teljesen mértékben kerek egész.

II. kifejtési szint:

Gyakran merül fel a VE-GÁ-ban az a kérdés, hogy de minek is fejleszteni például a már egyébként is meglévő közösséget? Miért nem elég például a családok laza hálójára, ami főleg különféle közös sport és túra tevékenységeikben realizálódik?

Joggal feltehető persze az a kérdés is, hogy ezek a körök vajon honnan vannak?

A valóságban azonban nem erről van szó. Azt sem lehet mondani, hogy azoknak kell a fejlesztő VE-GA, akiknek „ideológia kell az életükhöz”, vagy kifejezetten fejlődni akarnak. Vannak persze ilyenek is. Általában azonban a bekerülőknél differenciálatlan törődés igényük van és csak később – a fejlődésük folyamatában – specializálódnak az igényeik.

Ami talán a leginkább közös a VE-GÁ-hoz való bármilyen kötődésben, az egyféle „nyugtalanság”. Ez hol tudatosabb, hol egyáltalán nem tudatos – talán mert el- illetve „le”-nyomott. Emiatt a nyugtalanság miatt a VE-GÁ-nak most is van egy, a mélyében meghúzódó mozgalmi karaktere. Ennek a rejtett mozgalomnak pedig most is én vagyok a mozgalmi vezetője, akinek válaszai sokmindentre kiterjednek és koherens rendben vannak.

Egyrészt azonban a gyakorlati válaszaim szükségképpen fejlesztő karakterűek. Másrészt **velem nem lehet igazán kapcsolatba lépni, velem nem lehet igazán együtt lenni, csak ha valaki együtt dolgozik velem. Ezt pedig már régóta csak úgy lehet megtenni, ha valaki maga is alkotója a közösségeinknek.** Hiszen én magam is, csak azért vállaltam ezeket a közösségeket, mert lehetetlen mindenkivel, mindenben külön törődnöm – bár állandóan próbálkozom ezzel, mert nekem (is) erre van igazán igényem.

A közösség-lánc működéséhez azonban szükséges egy sor feltétel megteremtése.

Találkozások egyféle megegyezései rendje (ritmusosan azonos hely és idő). Tevékenységek, amelyeknek önmagukban is érdekesnek kell lenniük. Egyúttal azonban a közösség és személyiségfejlesztés megfelelő hordozóinak – vagyis ezek puffer tevékenységeinek – is kell lenniük.

És már ebben is benne volt az, hogy a közösségfejlesztés kereteiben helye van a személyiségek fejlesztésének is. Ez pedig csak a felnőtt és kortárs segítői tevékenység rendszerének kiépítésével lehetséges. Nem nélkülözhetők ugyanis az elemi és kis csoportok az általános törődés és a nagyon

is eltérő – gyakran nem is tudatos – konkrét tevékenységi igények kielégítéséhez. Ezt az egészet, csak egy vezető tudja „rendezni” – megfelelő szakmai tudással és gyakorlattal – **mindenek előtt egy közösség szintű „pedagógiai szocializációs mező” illetve egy „fejlesztő akadálypálya” kiépítésével.**

*

A VE-GA persze egy civil szerveződés, vagyis szabadon szerveződő emberek laza társulása. A mozgatója pedig végül is az, hogy – megfelelő fejlesztő tevékenységekkel – egyéni és közösségi eszközöket „ad” az egyének és csoportok „nyugtalanságainak” kezelésére.

Egész más nézőpontot ad **az iskola – és ezen belül az iskolai osztály – mint kényszerrel szervezett csoport illetve közösség („osztályközösség”).**

Ennek hegynyi szakirodalma van, de tartalmilag nem lehet vele sokra menni. Erről bárki meg is győződhet, ha van erre igénye illetve ideje és energiája.

Nagyon fontos megérteni azt, hogy az iskolára épülő illetve arra építő bármilyen szervezet ebbe a kategóriába tartozik!

Az iskola funkciója nem a szabadság megélése, hanem az, hogy beillesszen az adott társadalomba!

Ennek megfelelően még a legszabadabb iskola is kötött rendszerű és alkalmatlan a valódi közösségfejlesztésre. Ugyanakkor kezelnie kell az egy osztályba került gyerekeket és kvázi közösséget csinál belőlük úgy, ahogy ez lehetséges.

Mégis, hogyan lehetséges ez, ha a közösségépítésnek semmilyen feltétele nincs meg? Például nincs meg a szabad tevékenység választás, a találkozások közös szervezése, az egyéni fejlesztés és az ezt lehetővé tévő elemi- és kiscsoportos illetve segítői rendszer.

Sajátos, jobban-rosszabbul felépített manipulációval és/vagy drillel lehetséges ez!

Például formáiban és tartalmaiban leterhelő kötelező tevékenységekkel, versenyekkel, szokásjoggal és iskolai illetve osztály hagyományokkal – mint egyfajta identitással.

Mindezt meg lehet oldani „poroszosan” és demokratikusabban. Ez utóbbi esetben megengedve, hogy ezt jórészt maguknak csinálják meg a diákok. **Jellemző azonban az, hogy mennél szabadabban élnek meg – ezt az éppen ezért mélyebben megélt kötöttséget – annál tartósabb ennek a hatása.** Ez a hatás egy „jó iskola/osztály” esetében akár egy életre is szólhat. Így működnek pl. az angol elit-iskolák is.

Az iskolákban nem létezik az így értelmezett közösségek fejlődése sem. Nem is létezhet, mert nem is létezhet pl. „pedagógiai szocializációs mező” és „fejlesztő akadálypálya sem”. **Ami fejlődik, az annak a rendszernek az elsajátítása, amibe illeszkedni kell illetve a sikeres beilleszkedés módjainak elsajátítása.**

A növekvő kihívások inkább szociológiai jellegűek, mert az életkor előrehaladtával felszínre kerülnek például a származási, kulturális különbségek. Az elemi és kisközösségek hiányát pedig csoportos elkülönülésekkel, sőt klikkesedésekkel ellensúlyozza a diákság, miközben megszüli az „iskola alatti és melletti” szubkultúrákat.

Az iskola összességében nem ad kapaszkodókat a „nyugtalanságok” kezeléséhez. Ellenkezőleg! Fokozza a „nyugtalanságot”, kialakítja, erősíti a szorongások rendszerét. Készít a „kivonulásra”, a gondok kezelése „pótszereinek” használatára, a netre való felköltözésre és a különféle devianciákra. Mindezek persze egyben kezes bér munkaerővé segítik lenni – létrehozva egyúttal a munkanélküliek „tartalék seregét” is.

III. kifejtési szint:

Ezen a területen nagyon fontos a vezetési témában megismert „mérés” és „visszacsatolás”.

Mindig tudnunk kell azt, hogy „hány óra” van éppen. És nem, csak a csoportok illetve a közösségek, de az egyes egyének vonatkozásában is. (Természetesen ott, ahol nagyobb csoportokról illetve közösségekről van szó, ott a mértékadó – az annak gondolt – egyénekről van szó.)

Magam általában az „esti zárásomkor” pergetem le az aznapi „filmeket” és alkotok egy képet magamban a kialakult viszonyokról, egy „felidéző elmélkedés” keretében. (Talán emlékszik még valaki a „NAP-tréningre”.)

Tekintettel arra, hogy a közösségfejlesztési dolgozatnak éppen az volt az egyik szempontja, hogy az egyes állapotokat karakteres jellemzőkkel vázolja föl, így az egyes fejlődési szakaszok viszonylag könnyen azonosíthatóak.

Konkrét, hosszabban tartó, összetettebb munkák végzésénél azonban pl. én is használom a „Belbin tesztet”, amit Ditti ismertetett meg velem is.

Olyan tábori szituációkban pedig, amikor nincs idő és gyorsan kell eligazodni a kialakult emberi viszonyokban, akkor gyakran használjuk a gyors és játékosan elvégezhető „szociometriás felméréseket és rajzokat”. Ezekkel jól megjeleníthetők a kialakult szimpátia viszonyok illetve rangsorok. (Ezek terén Maya a leggyakorlottabb.)

*

Civil területen érdemes egy kicsit „számháborúzni” is, mert ezen szoktak viták lenni a VE-GÁ-ban és a VE-GÁ-n kívül is.

Az elemi csoportok például önmagukban nem lehetnek közösségfejlesztés alanyai. Ezek ugyanis maximum 6-8 fősek, amiben mindenki mindenkit jól ismer és a csoport folyamatai közvetlenül átláthatóak.

A kiscsoport az a szint, ami engem a leginkább érdekel és ami optimális esetben 9-15 fős. (Egy ilyen csoportra nézve én 12 fős tervezési létszámmal szeretek dolgozni.)

Tábori körülmények között 24-32 fő az a résztvevői kör, amivel dolgozni szeretek. Ennek alapvetően az, az oka, hogy az intenzív fejlesztési folyamatokhoz kevés az egy hét és bizony általában, csak ennyi időnk van. Ezért 3-4 nagyon jól vezetett és segített elemi csoportra illetve két kiscsoportra jó bontani a táborozókat. Ebben az esetben persze a vezetők és segítők 6-8 fős kiscsoportjának is szinte tökéletesen kell működnie.

*

Sokszor kérdés az, hogy mi szerintem az a nagycsoport, ami optimálisan megfelelő biztonságot adhat egy szabadon szerveződő emberi körnek, egy adott társadalmi térben?

Ehhez azonban előbb tudatosítani kell azt, hogy egy nagycsoport alapvetően felnőtt korú és felnőtttrágú emberek csoportja, akik nem is okvetlenül ismerik mindannyian egymást. Senki számára nem látható tehát át ennek a nagycsoportnak a teljessége, a vezetőjén kívül.

Elvben tizenkettő 12 fős csoport szerveződhet össze nagycsoporttá úgy, ha a kiscsoportok vezetői is egy kiscsoportot alkotnak. Elvileg tehát 144 fő körüli lehet egy nagycsoport.

Ez azonban nem reális, mert a fenti feltétel teljesülése sem az. Másrészt az a normális, hogy ezen csoportok éppen azért tartozhatnak össze, mert jelentős közöttük az átfedés.

Reálisan nézve, tehát egy valódi nagycsoport valahol 80-120 fős lehet.

Fontos azonban az, hogy egy ilyen nagycsoport sokféle lehet. Nem is okvetlenül közösség illetve közösségfejlesztési folyamat eredménye. Tehát **a centrumos mozgalmi alakulat – mint nagyközösség – csak egy sajátosan egyedi fajtája a nagycsoportnak.**

*

Érdekes lehet megannyi más elképzelés megismerése.

Van például egy összefoglaló jellegű mű, **Szatmáriné Balogh Mária – Járó Katalin: A csoport megismerése és fejlesztése** című egyetemi jegyzete.